

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТЕХНІЧНОГО ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛАСНОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ

У п. 7 ч. 2 ст. 129 Конституції України принцип фіксуванням судового засідання технічними засобами закріплений поряд з принципом гласності: «гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами» [1]. Це свідчить про те, що законодавець нерозривно поєднує ці принципи, бачить їх логічну єдність і відображує це у Основному законі. Окреслений законодавчий підхід відображений і на рівні всіх чинних процесуальних кодексів [2-5].

М.І. Балюк і Д.Д. Луспенник зазначають «відкрита форма судових засідань зумовлює вимогу *усного спілкування учасників* [...] процесу. Усна форма процесу (тобто усне спілкування суб'єктів процесу між собою), відіграє неабияке значення в здійсненні судочинства, оскільки вона не лише полегшує, але й пришвидшує безпосереднє сприйняття доказів як складом суду, так і особами, які беруть участь у справі» [6, с. 36]. Утім, саме усна форма, яка забезпечує принцип гласності і підлягає технічному фіксуванню.

В.М.Кампо аналізуючи правове значення повного фіксування судового процесу технічними засобами вказує: «гласність і повне фіксування судового процесу технічними засобами є невід'ємними та обов'язковими складовими судового процесу в межах, установлених Конституцією України та деталізованих у процесуальному законодавстві»[7]. Деталізація міститься у положеннях ч. 10 ст. 6 ЦПК принцип «гласність ті відкритість судового розгляду» визначається поряд з обов'язковістю фіксування ходу судового засідання технічними засобами; аналогічно – на рівні ч. 3 ст. 4-4 ГПК, ст. 27 КПК та ст. 12 КАС [2-5].

Очевидно, що *врахування на рівні Конституції та процесуального законодавства обов'язкового фіксування технічними засобами проходження судового засідання є необхідним доповненням принципу гласності з метою*

забезпечення відкритості змісту судового засідання для учасників відповідного процесу та загалу. Саме результати фіксування дають змогу забезпечення такого доступу громади до відкритої проголошеної інформації про хід судового засідання та прийняте рішення є джерелом отримання інформації громадою.

У той же час, Європейський суд однією із визначальних складових права на справедливий суд трактує саме публічності судового розгляду [8] через його відкритість для загалу. Зокрема, у справі Дінне проти Франції [9] Європейським судом наголошується, що проведення судових засідань у відкритому режимі є основоположним принципом, втіленим у п. 1 ст. 6 Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [10]. У цьому положенні зазначено: «судове рішення проголошується публічно», але існують обмеження, які встановлені для виключного обмеження доступу в зал судового засідання публіки і преси протягом усього засідання або його частини: 1) в інтересах моралі, 2) громадського порядку, 3) національної безпеки, – в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – «коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя». Однак, виключні обмеження публічного доступу до ходу засідань не може поширюватися на публічність виголошення рішення суду – його гласність.

Як вбачається, принцип гласності, який частково збігається з принципом публічності за міжнародним визначенням, характеризується відкритістю судового розгляду і, на відміну від письмового, є таким що здійснюється за допомогою голосового подання інформації. Як вказує О.Менів, принцип відкритості судового розгляду «є основним елементом принципу гласності і максимально захищає права сторін від неконтрольованого здійснення судочинства [8], отже є запорукою справедливого суду і демократичних засад здійснення правосуддя.

У поєднанні таких основних засад як гласність судового розгляду та повне фіксування судового засідання технічними засобами в умовах розвитку

інформаційного суспільства повною мірою відображуються принцип публічності у міжнародно-правовому розумінні. За умов повного дотримання таких принципів на рівні судочинства результати фіксування судового засідання і доступності їх для ознайомлення, вони забезпечуватимуть доступ до виголошеної інформації для всіх зацікавлених у обізнаності про відповідне судове засідання – що і є реалізацією принципів публічності і відкритості.

Утім, виникає питання, чому принцип фіксування судового засідання, який, відповідно до вимог Конституції характеризується ознакою «повноти» [11, с. 686], за умов наявних технічних засобів не лише аудіо- але і відеофіксації, розпізнавання текстів (формування стенограм, відеозаписів у форматі DVD та ін.), можливості транслявання судових засідань в режимі on-line на рівні вітчизняного процесуального законодавства зведений фактично до аудіо фіксування та ведення журналу судового засідання, хоча і електронного.

Про недостатню і невідповідну сучасним технічним можливостям сучасну «повноту» фіксування судового засідання в широкому сенсі все частіше говорять вчені [12; 13, с. 31-32], і практика фіксування судового засідання у відеоформаті, у тому числі, у поєднанні з текстовим протоколом у межах одного продукту, використовується у США, РФ та інших країнах. Так, з посиланням на зарубіжний досвід, М.М. Сербін та К.І. Озерова наводять перелік технічних засобів фіксування судового засідання, які ефективно використовуються в розвинених країнах: стенографічна техніка з подальшою розшифровкою, оформленням змісту стенограми у протоколі; спеціальна стенографічна та комп'ютерна техніка, що забезпечує розшифровку (переведення) змісту стенограми в режимі реального часу; аудіозапис судового засідання з використанням касетного магнітофона з чотирма або вісьмома доріжками для запису або з використанням цифрового аудіозапису; відеозапис судового засідання; інші, в тому числі комбіновані засоби механічної чи електронної фіксації ходу судового засідання [14, с. 145].

Отже, поняття «повнота» може стосуватися не лише обсягу предмету фіксування під час судового засідання, а й характеризувати «повноту» самої фіксації як використання її власних можливостей з метою відображення

повної інформації про події, що відбуваються під час судового розгляду. Повнота фіксації має здійснюватися усіма наявними у арсеналі сучасної інноваційної сфери технічними засобами для найбільш повного відображення інформації про події, що фіксуються як за обсягом інформації про порядок та сутність судового розгляду, так і за якісними показниками фіксації інформації, важливої для оцінки судом, а також обізнаності про всі обставини судового розгляду як учасниками процесу, так і громадськістю.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: Відомості Верховної ради України, 2004 р. – № 40–41, 42. – Ст. 492
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651–VI
4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798–XII// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747–I // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 35–36, N 37, ст.446
6. Балюк М. І., Луспеник Д. Д. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарії, рекомендації, пропозиції / М. І. Балюк, Д. Д. Луспеник. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 708 с.
7. Кампо В. Фіксування судового процесу технічними засобами: проблеми сучасної конституційно–судової практики // Віче. – 2013. – № 2. [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3478/>
8. Менів О. Проблеми розуміння принципу гласності та публічності цивільного судочинства // Юридичний журнал. – 2009. – № 11 // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3350>

9. Case of Diennet v. Grancea 26.09.1995 p. – № 325–А [Електронний ресурс] // European Court of Human Rights Search Portal. – Режим доступу: <http://cmiskp.echr.coe.int>

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 // Офіційний вісник України, 1998 р., № 13, / № 32 від 23.08.2006 /, стор. 270

11. Словник української мови: В 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наукова думка, 1970–1980 – Том 6, 1975.

12. Гаврилюк О.О. Процесуальне значення і реалізація принципу гласності та відкритості адміністративного судочинства // Архів Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського
[/http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VZjui/2009_2/2009_2_18.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VZjui/2009_2/2009_2_18.pdf)

13. Стефанюк В. Гласність судового процесу та його повна фіксація / В.Стефанюк, М.Лукашова // *Законі бізнес.* – 2010. – №10. – С. 28–32.

14. Сербін М.М. Озерова К.І. Використання технічних засобів при розгляді справ в суді // *Вісник Запорізького юридичного інституту.* – 2009. – № 2. – с. 142–148.

Савінова Наталія Андріївна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, в.о. завідувача науковим відділом правових проблем Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України

Коляденко Поліна Леонідівна – радник дирекції Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України